

DOI: [10.22034/isqt.2025.11861](https://doi.org/10.22034/isqt.2025.11861)

کارکردهای ایمان حقیقی از منظر قرآن کریم و نقش آن در پیروزی مجاهدان در دفاع مقدس

محمدعلی نظری سرمازه^۱* حسن محمدی^۲

چکیده:

آموزه‌های اسلامی به ویژه قرآن کریم برای ایمان اهمیت فراوانی را بیان داشته‌اند و کارکردهای فراوانی نیز برای آن وارد شده است به گونه‌ای که زندگی مومنانه دارای آثار فراوانی است که در شئون مختلف زندگی فردی و اجتماعی و تحولات اجتماعی می‌تواند نقش آفرینی کند. یکی از مهمترین تحولات مهم اجتماعی معاصر ایران، دفاع ملت ایران در برابر تهاجم عراق به کشور و جنگ تحمیلی است. عوامل مهمی موجب پیروزی رزمندگان کشور در این جنگ بوده است. یکی از مهمترین این عوامل ایمان است که در این مقاله سعی شده است ضمن بررسی آثار و کارکردهای مهم آن از منظر قرآن کریم، به بررسی نقش آن در پیروزی جنگ هشت ساله بپردازد. کارکردهایی مانند شجاعت، ایثار، توکل، دفاع از ارزش‌ها و غیره. نوآوری پژوهش حاضر را می‌توان ناظر بر کارکرد ایمان در حماسه آفرینی‌های دفاع مقدس و آثار آن در پیروزی‌ها و شهادت طلبی‌ها و ایثارگری‌های رزمندگان اسلام در هشت سال دفاع مقدس دانست که در این مقاله به روش توصیفی-تحلیلی به آن پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: قرآن کریم، دفاع مقدس، جنگ، ایمان، پیروزی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱ استادیار گروه حقوق دانشگاه شهرکرد؛ ma.nazari@sku.ac.ir

^۲ رئیس عقیدتی سیاسی فرماندهی انتظامی شهرستان نجف آباد؛ m60nazari@gmail.com

مقدمه

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران حزب بعث عراق به رهبری صدام حسین با همکاری ابرقدرت‌ها جنگی نابرابر را علیه انقلاب نوپای اسلامی به راه انداخت؛ این در شرایطی بود که کشور ایران از لحاظ ادوات نظامی در شرایط مساعد و برابری نبود؛ به خصوص در اوایل جنگ که کشور مورد حمله همه جانبه قرار گرفت که این برای کشور که در آن برهه از زمان اطلاعات کمتری از مسائل جاری مرزی بین ایران و عراق داشتند و انتظار چنین وضعیتی را نداشتند و در جریان تحلیل‌های سیاسی و نظامی قرار نداشتند بسیار غیرمنتظره بود و کشور در شرایط بحرانی قرار گرفت. در این شرایط نیروهای مردمی و نظامی به صورت یکپارچه به دفاع از کشور پرداختند که یک عامل اصلی وجود داشت برای این اتفاق و آن عامل چیزی جز ایمان حقیقی نبود. ایمانی که به اشکال مختلف در بین اقشار مردم شکل گرفته بود خصوصاً در بین رزمندگانی که به صورت شجاعانه وارد میدان نبرد شده بودند و همین امر نیز سبب پیروزی آنان در برابر این تهاجم همه جانبه شد به گونه ای که دستاوردهای زیادی برای کشور رقم زد.

از آنجا که ایمان حقیقی به خدا به معنی اعتقاد قلبی و عملی به آموزه‌هایی است که خداوند از طریق پیامبران در اختیار بشر قرار داده است. اهمیت بحث از ایمان و ابعاد و آثار آن و شاخصه‌های آن جدا از کارکرد دین داری به معنی اعم در زندگی بشر نیز دارای آثار و کارکردهای فراوانی است. واژه ایمان با مشتقات خود بارها در قرآن کریم و روایات معصومین علیهم السلام مورد تاکید بسیار قرار گرفته است تا جایی که خداوند متعال در آیات متعددی با خطاب «یا ایها الذین آمنوا» بندگان صالح خویش را مخاطب قرار داده و اوامر و نواهی خاصی را بدین بیان متوجه ایشان می‌نماید.

یکی از نمودهای عینی ایمان حقیقی و آثار مثبت آن را در ایران اسلامی می‌توان در هشت سال دفاع مقدس جستجو نمود، از آنجا که به لحاظ بعد زمانی و تغییر نسل‌ها کارکرد ایمان به خداوند در پیروزی‌های حادث شده در دفاع مقدس ای بسا برای نسل جوان کمتر مورد بررسی قرار گرفته باشد اهمیت تحقیقی که در این زمینه ابعاد ایمان به خداوند را در این خصوص بررسی نماید آشکار می‌گردد. بنابراین در نوشتار حاضر قصد بر این است که در راستای پاسخ به سوال اصلی تحقیق به بررسی آثار و کارکردهای ایمان حقیقی به خدا و نقش آن در پیروزی دفاع مقدس بپردازیم.

ضرورت تحقیق حاضر مبتنی بر بیان دیدگاه اسلام نسبت به کارکرد ایمان در مختلف زندگی انسان‌ها می‌باشد؛ چرا که نتیجه ایمان به خداوند در پیروزی و سعادت انسان وعده محتوم الهی به نوع انسان است و از طرفی عینیت این کارکرد و بیان آن در دفاع مقدس می‌تواند به عنوان هدف تحقیق حاضر ذهن مخاطب را به گونه ای ملموس با کارکرد ایمان در فوز و نجات آشنا نماید.

تحقیقی که صرف پژوهش حاضر را بررسی نموده باشد یافت نشد. از طرفی کتب و مقالات متعددی در خصوص ایمان نوشته شده است و از سوی دیگر نیز در کتبی که در خصوص دفاع مقدس نوشته شده است به مناسبت و در میان

خاطرات رزمندگان اسلام به نقش ایمان در پیروزی‌های ایشان اشاره نشده است. به منظور روشن تر شدن مطلب در ابتدا به بررسی برخی مفاهیم می‌پردازیم:

- معنای ایمان

ایمان در لغت به معنی «گرویدن» (عمید، بی تا، واژه ایمان) و «تسلیم توأم با اطمینان خاطر» (قرشی، ۱۴۱۲ق: ۱/۱۲۴) است؛ پس مؤمن آنست که بحق تسلیم شود و قلبش در آن تسلیم مطمئن و آرام و بی‌اضطراب باشد (قرشی، ۱۴۱۲ق: ۱/۱۲۶) و «ایمان» از واژه «امن»، به معنای آرامش خاطر و زوال دلهره گرفته شده و در اصطلاح بر گرویدن به «شریعت مقدس اسلام» و «گرایش نفس به حق و تصدیق آن» (راغب اصفهانی، ۱۳۷۴) اطلاق شده است به این بیان که انسان، به آنچه از سوی خدا فرود آمده و حق است، اعتقاد راسخ پیدا کند و آن را از دل و جان خویش باور داشته باشد و از آن پیروی کند. در جای دیگر آمده است که: ریشه ایمان در لغت به معنای تصدیق است پس مؤمن تصدیق کننده است یعنی وعده‌ها را راست می‌گرداند، یعنی به واقعیت می‌رساند و گمان بندگان مؤمن خود را در مورد خودش به واقعیت می‌کشاند، و آرزوهای ایشان را برآورده می‌سازد (ابن فهد حلی، ۱۳۸۱: ۱/۲۸۵).

- معنای دفاع

در قاموس قرآن معنی واژه دفاع را اینگونه بیان کرده است: دفاع از ریشه دفع و به معنی دادن، کنار کردن، حمایت نمودن است (قرشی، ۱۴۱۲ق: ۲/۳۵۰). دفاع مقدس در ظاهر با جنگ به یک شکل است و تفاوت آنها در مفهوم واقعی آن است نه در شکل ظاهری و عملی آن چرا که از لحاظ اقدام و عمل یکی هستند. بنابراین دفاع و جنگ ظاهری و شکلی هر دو جنگ هستند اما به لحاظ ماهیتی جنگ به برای تحمیل اراده و دفاع برای جلوگیری از تحمیل اراده صورت می‌گیرد. در جنگ تحمیل اراده به کشور هدف قرار می‌گیرد در حالی که در دفاع از تحمیل اراده طرف متخاصم ممانعت می‌کند.

در متون دینی ما واژه‌ای به عنوان جنگ یافت نمی‌شود؛ اما واژه جهاد فی سبیل الله بسیار یاد شده است. مومنان در برابر تجاوزگران به جنگ با آنان فراخوانده شده‌اند (حج / ۳۹) و آنچه در اسلام مقدس و ارزشمند تلقی می‌شود دفاع است و آنچه نامقدس و نکوهیده شده تجاوز است (باقری، بی تا: ۴). در دفاع مشروع در عصر ما و حماسه بزرگ دفاع مقدس، رزمندگان خدا باوری شرکت داشتند که با انگیزه دفاع از مکتب، انقلاب و دفاع از سرزمین خویش و با اعتقاد راسخ، به بر حق بودن راهشان، هجوم و تجاوز دشمن را پاسخی محکم و درخور دادند. آنان به راه و هدفشان ایمان داشتند و بر این باور بودند که در این رویارویی چون مورد هجوم و تجاوز قرار گرفته‌اند مورد ستم بوده؛ بنابراین در جبهه حق هستند و ستمگر و متجاوز در جبهه باطل؛ امام خمینی قدس سره بارها بر این نکته تاکید کردند که «جنگ ما جنگی دفاعی است و این دشمن است که به ما تهاجم کرده است؛ ما با کسی سرجنگ نداریم اما نمی‌توانیم در مقابل تجاوز دشمن بعضی ساکت بنشینیم و تن به ستم بدهیم» (خمینی، بی تا: ۱۵/۱۰۱)

هشت سال دفاع مقدس مرهون زحمات و جانفشانی ملت بزرگ ایران به رهبری پرچمدار معنویت و عدالت و آزادی خواهی دوران، حضرت امام خمینی قدس سره است. در دوران مقدس بدون تردید از مهمترین رخداد تاریخ معاصر ایران و بزرگترین و طولانی‌ترین جنگ جهان در آخرین سده هزاره دوم میلادی است. درباره جنگ هشت ساله عراق علیه ایران تاکنون صدها گزارش، تحلیل و تالیف داخلی و خارجی به رشته تحریر در آمده است، اما به دلیل گستردگی دامنه این رخداد و لایه های متنوع و ابعاد آن، همچنان نیازمند واکاوی ابعاد نامکشوف بسیاری از رخداد های آن هستیم. این موضوع به جنگ ایران و عراق منحصر نمی‌شود و تاکنون درباره جنگ جهانی اول و دوم، هزاران تالیف، تولیدات هنری و سینمایی، راه اندازی موزه های متعدد و تاسی دیارتمان و موسسات مطالعاتی انجام پذیرفته است؛ اما همچنان ابعاد بسیاری از این دو جنگ بزرگ جهانی ناپیداست و نیازمند تبیین و تفسیرهای دقیق تر و متکی بر واقعیت های ضروری است (هیرو، ۱۳۹۰: ۱۰).

جایگاه ایمان و کارکردهای آن در قرآن کریم و آموزه های اسلامی

در بیان منزلت و جایگاه رفیع ایمان همین بس که پیامبر صلی الله علیه و آله در نصایح خویش به ابوذر می‌فرماید: ای ابوذر، هیچ چیز در نزد خداوند، محبوب تر از ایمان به او و خودداری از آنچه نهی می‌کند، نیست (طوسی، بی تا: ۵). روشن است که خودداری از نواهی خداوند فقط در سایه ایمان به او مقدور است و در واقع از برکات ایمان به خداوند است. امام صادق علیه السلام نیز در این باره می‌فرماید: خداوند دنیا را هم به کسانی می‌دهد که دوستشان دارد و هم به کسانی که بر آنها غضبناک است، ولی ایمان را نمی‌دهد مگر به آنان که دوستشان می‌دارد (کلینی، ۱۴۱۴ق: ۲۱/۲). و هم ایشان در توصیف منزلت و جایگاه مؤمن می‌فرمایند: هرگاه حجاب از چشمان مردم برداشته شود و به وصل میان خداوند و بنده مؤمن او نظر کنند، آنگاه گردن های آنها در مقابل مؤمنان خاضع، امور مؤمنان برای آنان آسان و اطاعت از مؤمنان برایشان نرم و لطیف، خواهد شد (کلینی، ۱۴۱۴ق: ۳۶۵/۸).

این همه منزلت و جایگاه بلندی که در روایات برای ایمان بیان شده است، به دلیل نقشی است که ایمان در سعادت و کمال آدمی دارد. ایمان از یک سو آخرین حلقه وصل به مقام خلیفه الهی و جوار قرب معنوی است و از سوی دیگر بر اساس آنچه در قرآن و روایات آمده است، مبدأ و مفتاح همه صفات پسندیده نفسانی و نیکی های رفتاری، ایمان است. اگرچه در باب حقیقت و ماهیت ایمان، اختلاف نظرهایی در میان متکلمان مسلمان وجود دارد، ولی ویژگی های مهم آن بدین قرار است: اولاً، ایمان عبارت است از تصدیق و اذعان قلبی که نوعی صفت و حالت نفسانی نسبت به یک امر است. بنابراین با صرف شناخت و معرفت، متفاوت است. (صدرالمتاهلین، ۱۳۹۹: ۲۴۹/۱) ثانیاً، جایگاه تحقق ایمان نفس و قلب است و اگرچه آثار قولی و فعلی دارد، تحقق حقیقت آن متوقف بر قول یا عمل نیست. ثالثاً، نسبت میان اسلام و

ایمان عام و خاص مطلق است؛ یعنی هر مؤمنی مسلمان است، ولی ممکن است برخی از مسلمانان فقط در ظاهر تسلیم حق باشند (دیلمی، ۱۳۸۸: ۶۷/۱).

بنابراین ایمان اساسی‌ترین گام در راه اخلاق و معیار تمام ارزشهای انسانی و حلقه ارتباط انسان با خداست، یعنی مجموعه‌ای از ایمان‌های هماهنگ و پیوسته (به خدا، پیامبران، کتابهای آسمانی، فرشتگان الهی، روز قیامت و مانند آن) است که قرآن کریم، همه آنها را در کلمه «ایمان به غیب» خلاصه کرده است، آنجا که می‌فرماید: «ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ * الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ» (بقره/ ۳ و ۲).

این همان کتابی است که در آن هیچ شکی نیست. پرهیزکاران را راهنماست، آنان که به غیب ایمان دارند. افراد پرهیزکار کسانی هستند که در پرتو ایمان به غیب، به اخلاق و آداب الهی خو گرفته‌اند و آن ایمان (به غیب و حقایق نهانی، ایمان به خدا و صفات او، ایمان به امدادهای غیبی و مانند آن) طوری آنان را دگرگون، و مشتاق فضایل انسانی، کمال معنوی و قرب الهی کرده که به آسانی فرمانبردار فرمان‌های الهی و بزرگان دین می‌شوند. ریشه این فضایل در روح انسان به امانت نهاده شده و در اخلاق و رفتار او تجلی می‌یابد (یوسفیان، ۱۳۸۷: ۲۵/۱).

علی علیه السلام می‌فرماید: «الْإِيمَانُ مَعْرِفَةٌ بِالْقَلْبِ وَإِقْرَارٌ بِاللِّسَانِ وَعَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ» (نهج البلاغه، حکمت ۲۱۸: ۱۱۸۶) ایمان شناختی است با قلب، اقراری است با زبان و عملی است با اندام.

همچنین می‌فرماید: «أَصْلُ الْإِيمَانِ، حُسْنُ التَّسْلِيمِ لِأَمْرِ اللَّهِ» (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶: ۲/۲۱۶) ریشه ایمان، خوب تسلیم شدن در برابر فرمان خداست. ایمان مربوط به دل و اعتقاد است. چنانکه عده‌ای از اعراب بادیه نشین، خدمت پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله آمده، گفتند: یا رسول الله! ایمان آوردیم، آیه نازل شد: «قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ» (حجرات/ ۱۴).

بادیه‌نشینان (به رسول خدا) گفتند ایمان آوردیم. (ای پیامبر! به آنان) بگو: شما ایمان نیاورده‌اید و لیکن بگویید اسلام آوردیم و ایمان هنوز در دل شما وارد نشده است. از این آیه می‌فهمیم که ایمان در اصطلاح قرآن، واقعیت و حقیقتی مربوط به قلب انسان است نه مربوط به بدن انسان، نه مربوط به پیشانی انسان که آثار سجده داشته باشد یا نداشته باشد و نه مربوط به زبان انسان که ذکر خدا بگوید یا نگوید، بلکه به ریشه این امور که یک حالت قلبی، فکری و اعتقادی است، مربوط می‌شود (مطهری، بی تا: ۲۰۰).

نقش ایمان در ایثارگری و شهادت طلبی

ایثار و ازخودگذشتگی از مکارم اخلاق اجتماعی و از مهم‌ترین فضایل اخلاقی است. ایثار به معنای دست‌شستن از حقوق و منافع خویش و مقدم داشتن دیگران است که بالاترین درجات احسان به‌شمار می‌آید. در روایات اهل بیت

(علیهم السلام) از ایثار به «خصلت خوبان»، «بهترین خوبی‌ها»، «بالا‌ترین بزرگی‌ها»، «برترین عبادت»، «بزرگ‌ترین بزرگی» و «بالا‌ترین مراتب ایمان» یاد شده است (علیزاده، ۱۳۸۹: ۲۴۶).

در قرآن کریم این صفت در ردیف برجسته‌ترین صفات اهل ایمان قرار گرفته است: «وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ» و هرچند در خودشان احتیاجی [مبرم] باشد، آنها را بر خودشان مقدم می‌دارند. (حشر/ ۵۹) (که از آن جمله به از خودگذشتگی امیرمؤمنان (ع) در «لیله المیت» برای حفاظت از جان پیامبر اکرم (ص) نیز اشاره شده است. سیره پیامبران الهی و اهل بیت (علیهم السلام) نیز این گونه بود که در طول زندگی با قناعت به حداقل امکانات، از درماندگان و ستم‌دیدگان دست‌گیری و برای آنان توشه‌ای فراهم می‌کردند.

خدای متعال فرمود: «وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ». (حشر/ ۹): بدان اگر مؤمن ملتزم به ایثارگری و ترجیح دیگران بر خود نباشد و همت خویش را در این راه به کار نگیرد. بنابراین اگر حبّ نفس و هواهای آن او را به تجاوز و ترک انصاف، هرچند در پاره‌ای از موارد، گرفتار خواهد نمود، و در این صورت از جرگه مؤمنان بیرون خواهد رفت. چرا که مؤمن کسی است که مردم از شرّ او ایمن باشند؛ در برابر، کسی که نفس خویش را ملزم به ایثار نموده است، نزاع و کشمکش نفس با او بر سر ترک ایثار خواهد بود، و اگر موفق به آن نشد، از ادای اصل حق باز نخواهد ماند، و در هر حال از ظلم به دیگران در امان می‌باشد (بحرانی، بی تا: ۱۱۴).

از دیگر ویژگی‌های اخلاقی افراد مومن، روحیه شهادت طلبی است. بدین معنا که انسان، هستی خود را امانتی از جانب خدا تلقی کند، او را مالک مطلق و خود را مملوک بداند، از خویشتن دست بشوید و رضایت خدا را بجوید و در همه حال به‌ویژه در میدان جنگ و به هنگام تهاجم، خود را در زیر سایه رحمت خاصّ الهی ببیند. شهادت طلب بودن، هرگز به معنای نادیده گرفتن مطالعه بنیادین در راههای کسب فتح و پیروزی نیست؛ یعنی یک سلحشور مؤمن نباید تنها به شهادت بیندیشد، بلکه باید در مورد فتح و ظفر نیز تدبّر کند و به ضرورت‌های نظامی و تسلیحاتی اهمیت فراوان دهد. همچنین برای حفظ جان خود بکوشد و به فعالیت و مقاومت روانی ادامه دهد و با عشق و علاقه گام بردارد تا سرانجام خداوند «أَحَدَى الْحُسَيْنِ» را نصیب وی گرداند (گروهی، بی تا: ۳۶).

نقش ایمان در دفاع مقدس

هدف اصلی از پیکار در راه خدا و پایداری در این راه، این است که نشانه‌ها و دلایل هدایت ملت به آنها نشان داده شود، گمراهان هدایت یابند و ایمان در جامعه بشری گسترش یابد (یوسفیان، ۱۳۸۷: ۱۳۲/۱). نمونه زنده تأثیر مقاومت در نبرد در گسترش اسلام و ایمان به خدا در جامعه بشری پایداری رزمندگان اسلام در دفاع مقدس هشت ساله است. یکی از مهمترین عواملی که باعث پیروزی رزمندگان در هشت سال دفاع مقدس شد ایمان حقیقی بود؛ که در ادامه به بررسی آثار و کارکردهای آن و نقش آن در پیروزی رزمندگان در دفاع مقدس می‌پردازیم.

۱- شجاعت

شجاعت یعنی جرات و جسارت در مبارزه با دشمنان دین و جهاد در راه خدا البته با شرائطش و امر به معروف و نهی از منکر و جهاد و مخالفت با نفس و شیطان (مجلسی، ۱۳۶۳: ۳۸۸/۱). بنابراین شجاعت و شهادت در برابر دشمنان دین، از نشانه‌های ایمان و از ویژگی‌های مؤمنان است چنانکه خداوند در قرآن کریم می‌فرماید:

«إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ» (آل عمران / ۱۷۵): آن شیطان است که در دل دوستان خود بیم می‌افکند. اگر ایمان آورده‌اید از آنها مترسید، از من بترسید. چرا که مؤمن از خدا می‌ترسد و از غیر او باک ندارد، و غیر مؤمن از غیر خدا خائف است و از خدا نمی‌ترسد (طیب، ۱۳۷۸: ۴۳۴/۱).

در تفسیر مجمع البیان نیز چنین آمده است که: شیطان منافقین را که اولیاء او هستند می‌ترساند و آنها را که از این تخویف (نعیم بن مسعود) می‌ترسند زیرا شیطان ایشان را وسوسه می‌کند و دشمن را در نظرشان بزرگ جلوه می‌دهد تا از متابعت پیغمبر باز ایستند ولی مسلمین از این تخویف نمی‌ترسند زیرا بنصرت موعود الهی مطمئن و دلگرمند ولی قول اول صحیح‌تر است (طبرسی، ۱۳۶۰: ۳۵۲/۴).

در هشت ساله دفاع مقدس نیز این شاخصه شجاعت در بین رزمندگان اسلام مشهود بود و این خود یکی از عوامل پیروزی آنها در میدان نبرد بود چرا که رزمندگان بدون هیچ ترسی وارد میدان جنگ می‌شدند؛ نه ترس کشته شدن داشتند نه اندکی بیم به دل خود راه می‌دادند. یکی نمونه بارز شجاعت در دوران دفاع مقدس عملیات والفجر ۴ است که برای ادامه عملیات لازم بود که رزمندگان از میدان مین عبور کنند و این در شرایطی بود که اغلب رزمندگان جوان بودند و افسرانی که تازه از دانشگاه فارغ التحصیل شده بودند فرماندهی عملیات را بر عهده داشتند. در خاطرات چنین آمده است که: در عملیات والفجر ۴ قرار شد یک گروه از پرسنل مهندسی برای باز کردن میدان مین به ما ملحق شوند، اما تا لحظه شروع عملیات از آن گروه خبری نشد. به ناچار عملیات را در شرایطی آغاز کردیم که میدان مین دست نخورده باقی مانده بود. سرانجام با توکل بر خدا تصمیم گرفتیم با همان نیروهای موجود، باز کردن میدان مین را انجام دهیم. در همان وقت کم آموزش‌های لازم به نیروها داده شد و به آنها گفتند با توجه به اینکه فرصت بسیار کم است شما باید با لگد زدن به کنار مین‌ها می‌توانید راهی برای نفوذ دشمن باز کنید. در میان کسانی که برای باز کردن میدان مین انتخاب شدند، سربازی بود که شجاعتش از همه بیشتر بود. او زودتر از همه جلو آمد و گفت: من آماده‌ام تا با لگد زدن میدان مین را باز کنم. او با شجاعت و شهادتی که از خود نشان داد به طرف میدان مین حرکت و با لگد زدن، کار پاک سازی میدان مین را آغاز کرد. اقدام او حس غیرت و شجاعت را در دیگران برانگیخت و در آن لحظه درسی به همه آموخت که هیچ گاه فراموش نشد؛ به دنبال او بقیه پرسنل نیز وارد میدان مین شدند و با لگد زدن به بدنه‌ی مین‌ها مسیر پاک‌سازی را کردند.

در آن شرایط اگر پای کسی روی مین می‌رفت بلافاصله مین منفجر می‌شد و همه را از بین می‌برد، اما به خواست خدا میدان مین به سرعت باز شد، بدون اینکه حتی یک نفر صدمه‌ای ببیند و ما توانستیم بدون هیچ مانع و معطلی مأموریت خود را به پایان برسانیم و اهداف از پیش تعیین شده را تصرف نماییم (جعفری، بی تا: ۷۶-۷۷).

۲- ایثار

«ایثار» در لغت به معنای برگزیدن، دیگران را بر خویش مقدم داشتن و مانند آن است (دهخدا، ۱۳۸۵: ۸) و در اصطلاح، عبارت است از بخشش مال به کسی، با وجود احتیاج شخص بخشنده به آن (نراقی، بی تا: ۱۲۲/۲). آنچه گفته شد، بیشتر در مقدم داشتن دیگران در امور مالی یا مقدم داشتن خواسته دیگران: دق می‌کند، ولی آنچه در امور نظامی مطرح است چیزی بیش از این است و گذشت از جان، مال، مقام، شخصیت و مانند آن را شامل می‌شود. بدین معنا که انسان مؤمن در راه اعتلای اسلام و پایداری در راه اقامه شعائر دینی و برافراشتن پرچم توحید، با تمام توان خود تلاش کرده، از بذل جان و مال خویش در راه هدف مقدس به ویژه در مصاف با دشمن در میدان نبرد دریغ نکند (الهامی نیا، ۱۳۸۰: ۶۷). در تاریخ ملت‌ها روزهایی پیش می‌آید که بدون ایثار و فداکاری و دادن قربانیان بسیار خطرات بر طرف نمی‌شود، و اهداف بزرگ و مقدس محفوظ نمی‌ماند، اینجا است که گروهی مؤمن و ایثارگر باید به میدان آیند و با نثار خون خود از آئین حق پاسداری کنند (مکارم شیرازی، ۴۰۵: ۲۱). پرورش روح بلند ایثارگری در تمام ابعاد آن، در طول هشت سال دفاع مقدس، اعجاب جهانیان را برانگیخت.

یکی از رزمندگان در خاطرات دفاع مقدس این گونه روایت کرده است که: با برادران برای سرکشی و دیدار بچه‌های رزمنده به جبهه‌های غرب رفته بودیم. جایی که ما رفتیم، مواضع توپخانه یا مواضع مقدم بود. هنگام خداحافظی دیدم یکی از سربازها با حالت دویدن دنبال می‌آید و مرا صدا می‌زند. من ایستادم به ایشان گفتم: چکار دارید؟ دست را داخل جیبش کرد و مبلغی درآورد و گفت: این حقوق فوق العاده ام است، به شما می‌دهم تا برای جنگ زده‌ها مصرف کنید. من خیلی تحت تاثیر قرار گرفتم؛ چون ایشان خودش در جبهه حضور داشت و به فکر جنگ زده‌هایی که در پشت جبهه حضور داشتند نیز بود و من پول را از او گرفتم و تشکر کردم (اسفندیاری، ۱۳۸۴: ۳۴). این تنها نمونه بسیار کوچکی از ایثار در آن دوران بود. نه تنها در میان مردان بلکه جلوه‌های زیبایی از ایثار در میان زنان نیز در طول هشت سال دفاع مقدس دیده می‌شود.

زنانی که همه چیز خود را در طبق اخلاص نهادند و علی‌رغم چنین ایثاری، آن را ناقابل و ناچیز شمرده و احساس شرمندگی می‌کردند که نمی‌توانند خدمت دیگری را در راه انقلاب انجام دهند. بانوانی که برای کمک به جبهه‌ها و تداوم انقلاب، حلقه‌های ازدواج و مهریه خویش را اهدا کردند، چرا که هیچ چیز دیگری نداشتند تا به جبهه‌های جنگ یاری رسانند و نیز همسر و فرزند دل‌بندشان را علی‌رغم دلبستگی، تعلق خاطر و علاقه بسیار، به حضور در جبهه تشویق

و ترغیب کردند و در شهادت آنها از خدا درخواست کردند که قربانی آنها را بپذیرد و یا زانی که به فرمان امام (ره) مبنی بر خدمات‌رسانی و پشتیبانی جبهه‌ها، تمام حقوق یکماه خود را به جبهه کمک کردند و وقتی از آنها پرسیدند که مخارج این ماه فرزندانان چه می‌شود؟ با شگفتی پاسخ دادند: مگر مادرانی که فرزندان‌شان را به جبهه فرستادند پرسیدند که فرزندان‌شان در کجا و چطور زندگی می‌کند؟ ما هنوز زنده‌ایم و خدا روزی‌رسان فرزندان ما می‌باشد (مجله جهان سبز، ۱۳۸۴).

۳- دفاع از ارزش‌ها

۳-۱- نماز

یکی از ویژگی‌های افراد با ایمان بر پا داشتن نماز است چنانکه خداوند در قرآن می‌فرماید:

«إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (انفال/ ۲)»

«الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ» (انفال/ ۳)

مؤمنان تنها کسانی هستند که هر وقت نام خدا برده شود دل‌هایشان ترسان می‌گردد، و هنگامی که آیات او بر آنها خوانده می‌شود ایمانشان افزون می‌گردد و تنها بر پروردگارشان توکل دارند. آنها که نماز را بر پا می‌دارند و از آنچه به آنها روزی داده‌ایم انفاق می‌کنند؛

این ویژگی بارز رزمندگان دفاع مقدس بود که در هر شرایطی فریضه نماز خواندن را به جا می‌آوردند و اغلب مواقع به صورت جماعت و گروهی بود. چنانکه سردار لکزایی نیز در خاطراتشان به این اشاره می‌کنند و می‌گویند: در محل انرژی اتمی که لشکر ۱۷ مستقر بود بعد از ساعت ۱۲ شب می‌دیدیم بسیاری از رزمندگان با نورانیت و معنویت برای نماز شب در داخل حسینیه شب را به روز می‌رساندند و نماز شب‌شان را می‌خواندند. این ماجرای بود که طی هشت سال دفاع مقدس برای همه اتفاق می‌افتاد و درسی بود که انشالله در آینده به این ارزش‌ها اهمیت داده شود و بیش از پیش احیا گردد (اسفندیاری، ۱۳۸۴: ۹۷).

۳-۲- دعا

«دعا» یعنی سخن گفتن با خداوند و درخواست از او (خلجی، بی تا: ۴۹۳/۲).

حقیقت دعا، همان توجه به خداوند و استمداد و مددخواهی از رحمت بیکران اوست که در هر آفریده‌ای طبعاً وجود دارد؛ خواه انسان و خواه موجودات دیگر. اساساً هر آفریده‌ای خود را پدید آمده از این جهان و مقهور و نیازمند به پروردگار این جهان می‌بیند و در ناتوانی‌ها و بیچارگی‌ها و درماندگی‌هایش به گونه طبیعی از همان مبدی که رشته هستی‌اش بدان پیوسته است، مدد می‌طلبد (خلجی، بی تا: ۳۵/۱).

در هشت سال دفاع مقدس فرصت زیباترین مناجات ها و دعا ها پدید آمد و در قالب دعا، احساس فقر و نیاز در مقابل غنی و بی نیاز مطلق تجلی پیدا کرد و کاسه تکبر، واژگون و غنچه تواضع و بندگی شکفت. حضرت امام خمینی قدس سره آنها را چنین خطاب فرمود: «ای عزیزانی که مجلس ذکر و دعا و مناجات شما در شبها چون شب عاشورا به ملکوتیان نور افشانی می کنند و چون ستاره های درخشان در جبهه ها می درخشید و روزتان چون روز عاشورا در مقابل یزیدیان استقامت می نمایید! قدر این شب های عرفانی و این روزهای سلحشوری و افتخار آمیز را بدانید که خدای بزرگ، شما را برای نصرت خویش انتخاب فرموده و امثال ما را لایق این خوان نعمت و رحمت و معنویت و فداکاری ندانسته است (خمینی، بی تا: ۱۵۷/۱۶). بنابراین دعا خواندن یکی از جلوه های ایمان و معنویت در دفاع مقدس بود و که با آن قوت قلب می گرفتند و دعای چه کسانی برای اجابت، شایسته تر از دعای مجاهدان راه خدا که راز و نیاز را نه در انزوا که در مجاهدت و تلاش عارفانه جستجو می کردند (تقی زاده اکبری، ۱۳۸۰: ۶۳/۱).

۴- توکل

توکل یعنی اعتماد و اطمینان قلبی انسان به خداوند در همه امور خویش و بیزاری از هر قدرتی غیر از او. البته تحقق این حالت در انسان متوقف است بر ایمان و یقین و قوت قلب نسبت به این که هیچ قوت و قدرتی جدا از خداوند در کار عالم و آدم اثرگذار نمی باشد و همه علل و اسباب مقهور قدرت الهی اند و تحت اراده او عمل می کنند، که خود در واقع مرتبه ای از مراتب توحید است (دیلمی، ۱۳۸۰: ۸۹/۱).

بنابراین از مظاهر اصلی ایمان، توکل بر خدا در همه احوال مخصوصاً در شرایط دشوار و سخت است و این یکی از خصلت های رزمندگان اسلام در دوران دفاع مقدس بود که در همه حالات و شرایط به خدا توکل داشتند که این خود عاملی بود برای جلب نصرت و امدادهای الهی که منجر به پیروزی رزمندگان اسلام در مقابله با دشمن بعثی می شد. فرماندهی معظم کل قوا در این خصوص می فرمایند: «...وقتی نیروهای مصلح ما در عملیات بیت المقدس با تدبیر، روشن بینی، اراده برخاسته از ایمان، توکل به خدا، استفاده از همه امکانات - یعنی نگذاشتند جزیی از امکانات هدر برود- و با تکیه بر نیروی خود و اعتماد بر خدای متعال حرکت شان را شروع کردند؛ هیچ کس در دنیا باور نمی کرد اینها بتوانند خرمشهر را آزاد کنند؛ اما توانستند» (دیدار با اقشار مختلف، ۱۳۸۱/۳/۱).

۵- شهادت طلبی

صاحب هر اندیشه و عملی نمی تواند، حرکت ها، فعالیت ها و جهت گیری های مبارزاتی و رزمی خود را شهادت طلبانه دنبال کند؛ زیرا شهادت طلبی بر مبنای سلسله اصول فکری و عملی استوار است و تنها کسانی می توانند به آن مرحله دست یابند، که پایه های آن را مستحکم ساخته باشند. یکی از آن پایه ها ایمان مذهبی است، این تنها عاملی است که

می‌تواند بشر را زیر نفوذ واقعی خود قرار دهد و به حیات آدمی بهجت و تحرک بخشد و جهت تازه و مثبت دهد و در ضمیرش انقلابی ایجاد کند به وی امنیت درونی و عشق و امید داده و اضطراب‌ها و نگرانی‌ها و دلهره‌ها را از او بزداید (مطهری، بی تا: ۵۱۸/۲). چنین کسی باکی ندارد که به مرگ برسد و یا مرگ سراغ او بیاید و این وعده محتوم و قطعی خداوند است:

«مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ» (عنکبوت/ ۵).

هر کس که به دیدار خداوند امیدوار باشد، [بداند که] وقت [دیدار] خداوند به یقین آمدنی است. حضرت امام حسین (ع) در روز عاشورا پس از نماز صبح، خطابه کوتاهی ایراد نمود و در آن چنین فرمود: اندکی صبر و استقامت کنید، مرگ جز پلی نیست که شما را از ساحل درد و رنج به ساحل سعادت و کرامت و بهشت‌های وسیع عبور می‌دهد (مطهری، بی تا: ۵۱۸/۲).

بنابراین شهادت‌طلبی، جایگاه رفیعی است که رسیدن به آن، برای هر کس به سادگی ممکن نیست. انسان مؤمن برای آنکه بتواند به این اندازه از اعتلای روحی برسد که کشته شدن در راه معبود را چون شربتی گوارا تلقی کند، لازم است پیشاپیش، خود را برای پذیرش مرگ عادی آماده کند؛ بدین معنا که در انجام دادن واجبات و پرهیز از محرمات بکوشد که هر لحظه‌ای که اجلش فرا رسید، برای آینده پس از مرگ خود احساس نگرانی نکند؛ چنان که حضرت علی (ع) می‌فرماید:

«فَاتَّقُوا اللَّهَ عِبَادَ اللَّهِ وَبَادِرُوا أَجَالَكُمْ بِأَعْمَالِكُمْ» (نهج البلاغه، خطبه ۶۳: ۱۵۲)

ای بندگان خدا از [نافرمانی] خدا پرهیزید و با اعمال نیک خود بر اجل‌هاتان پیشی گیرید.

حضرت امام سجّاد (ع) نیز می‌فرماید:

«أَنَّمَا الْأَسْتَعْدَادُ لِلْمَوْتِ تَجَنَّبُ الْحَرَامَ وَبَذَلَ النَّدَى فِي الْخَيْرِ» (مجلسی، ۱۴۰۳ق: ۶۶/۴۶) آمادگی برای مرگ، پرهیز از کارهای حرام و دست و دل باز بودن در نیکوکاری است.

وقتی با احراز شایستگی‌های عملی مسئله مرگ برای آدمی حل شد، او شایستگی گام برداشتن در میدانی وسیع‌تر (شهادت طلبی) را پیدا می‌کند. شهادت طلبی که ناشی از ایمان مذهبی رزمنده‌های اسلام بود در دفاع مقدس بسیار روایت شد و در بسیاری از وصیت نامه‌های آنها خوانده ایم که می‌توان آن را یکی از عوامل پیروزی در این جنگ دانست.

۶- شدت با دشمن و رأفت با دوست

از خصلت‌های زیبای مجاهدان راه خدا، مهربانی، غم‌خواری، یکدلی و رأفت به یکدیگر و شدت و قاطعیت در برابر دشمن است، این خصلت ارزشمند در واقع، مظهر اسمای جمال و جلال الهی است و از ایمان سرشار آنان سرچشمه می‌گیرد باز از قرآن می‌شنویم:

«مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ...» (فتح/ ۲۹)

محمد (ص) فرستاده خداست و کسانی که با او هستند در برابر کافران، سخت و خشن و در میان خود مهربانند. این ویژگی ارزنده در طول هشت سال دفاع مقدس و در دوران پانزده ساله مبارزه، به شکل زیبا و آشکارا نیروهای مؤمن و انقلابی را منسجم و یکپارچه کرد و با همدلی و مهربانی، مشکلات طاقت فرسای انقلاب و جنگ را حل کردند (الهامی نیا، ۱۳۸۰: ۱۱۷/۱).

نتیجه گیری:

در زندگی انسان، ایمان چه در ابعاد فردی و چه اجتماعی نقش بسیار مهمی دارد. چنانکه گفته شد، اهمیت بحث از ایمان و ابعاد و آثار آن از کارکرد دین داری به معنی اعم در زندگی بشر جدا نیست و واژه ایمان با مشتقات خود بارها در قرآن کریم و روایات معصومین علیهم السلام مورد تاکید بسیار قرار گرفته است. انسان مومن با توجه به صدق انبیا و وعده های الهی از روحیه جهادی بالایی برخوردار می شود که در میدان های جنگ نمود خاصی پیدا می کند. نه تنها در میدان رزم بلکه در همه میدان های زندگی انسانهای با ایمان از روحیه و تلاش مضاعف برخوردار می شوند؛ تنها ویژگی میدان جنگ این است که به علت نیاز به جانفشانی و فداکاری تا سر حد جان در مدت کوتاه رسیدن به همه آن اهداف را در زمانی اندک آسان می سازد و تجلی گاه معنویت و عمق ایمان می گردد به همین دلیل است که جهاد دری از درهای بهشت معرفی می شود که خدای متعال آن را به روی دوستان خاص خود گشوده است و آرزوی شهادت را در دل مومنان قرار داده است. در هشت سال جنگ تحمیلی نیز نقش ایمان به خدا در پیروزی دفاع مقدس یکی از مهمترین و بارزترین مولفه ها بود؛ چرا که موجب شجاعت، روحیه ایثارگری، شهادت طلبی، دفاع از ارزش ها، توکل در بین رزمندگان بود. بنابراین می توان به این نتیجه رسید که ایمان در زندگی انسان نقش بسیار تعیین کننده ای دارد. تاثیری که ایمان در شخصیت انسان دارد، نه تنها در زندگی فردی بلکه در ابعاد بزرگتر یعنی در سطح جامعه منجر به سعادت مندی می شود؛ چه در زمان صلح و آرامش و چه در زمان جنگ و ناامنی. جامعه ای که افراد متدین را داراست، هیچ خوفی از جنگ و تجاوز بیگانگان ندارد چرا که مجهز به صلاح قدرتمند ایمان و یقین است. بنابراین پیشنهاد پژوهش حاضر این است که از همان زمان کودکی، خانواده ها و جامعه (به عنوان مثال در سطح آموزش و پرورش) توجه ویژه ای به تقویت ایمان در کودکان داشته باشند تا در آینده جامعه ای متدین و قدرتمند داشته باشیم و موجبات بقا و گسترش دین مبین اسلام را فراهم کنیم.

منابع:

۱. قرآن کریم
۲. نهج البلاغه
۳. ابن فهد حلی، احمد بن محمد، (۱۳۸۱)، آداب راز و نیاز به درگاه بی نیاز، ترجمه عدّه الداعی و نجاح الساعی همراه با شرح اسماء الله، تهران، کیا چاپ اول.
۴. اسفندیاری، احمد، (۱۳۸۴)، خاطرات ماندگار، قم، مشهور، چاپ اول.
۵. اصفهانی، راغب، حسین بن محمد، (۱۳۷۴)، ترجمه و تحقیق مفردات الفاظ قرآن: ترجمه غلامرضا خسروی، تهران، مرضوی، چاپ دوم.
۶. باقری، مصطفی، (بی تا)، تاثیرات فرهنگی دفاع مقدس، تهران، پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس.
۷. بحرانی، حسین بن علی، (بی تا)، سلوک عرفانی در سیره اهل بیت علیهم السلام، تهران، وثوق.
۸. تقی زاده اکبری، علی نقی، (۱۳۸۰)، «عوامل معنوی و فرهنگی دفاع مقدس»، قم، پژوهشکده تحقیقات اسلامی.
۹. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، (۱۳۶۶)، غررالحکم و دررالکلم، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول.
۱۰. جعفری، مجتبی، تپه سبز، تهران، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۱۱. خلجی، محمد تقی، (بی تا)، اسرار خاموشان (شرح صحیفه سجاده)، بی جا.
۱۲. خمینی، روح الله، (بی تا)، حیفه نور، تهران، موسسه تنظیم و نشر امام.
۱۳. دهخدا، علی اکبر، (۱۳۸۵)، لغت نامه دهخدا، تهران، دانشگاه تهران.
۱۴. دیلمی، احمد، (۱۳۸۰)، اخلاق اسلامی، قم، دفتر نشر معارف، چاپ دوم.
۱۵. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم، (۱۳۹۰)، تفسیر القرآن، تهران، بیدار، چاپ پنجم.
۱۶. طبرسی، فضل بن حسن، (۱۳۶۰)، ترجمه مجمع البیان فی تفسیر القرآن، تهران، انتشارات فراهانی.
۱۷. طوسی، خواجه نصیرالدین، (بی تا)، اخلاق ناصری، شیراز، انتشارات علمیه اسلامی.
۱۸. طبیب، سید عبد الحسین، (۱۳۷۸)، اطیب البیان فی تفسیر القرآن، تهران، انتشارات اسلام، چاپ دوم.
۱۹. علیزاده، مهدی، (۱۳۸۹)، اخلاق اسلامی مبانی و مفاهیم، قم، دفتر نشر معارف، چاپ اول.
۲۰. عمید، حسن، (بی تا)، فرهنگ عمید، تهران، گلی.
۲۱. قرشی، سید علی اکبر، (۱۴۱۲ق)، قاموس قرآن، تهران، دار الکتب الإسلامیه، چاپ ششم.
۲۲. کلینی، محمد بن یعقوب، (۱۴۱۴ق)، اصول الکافی، بیروت، دارالاضواء.
۲۳. گروهی، (بی تا)، اخلاق نظامی، قم، پژوهشکده تحقیقات اسلامی.

۲۴. مجلسی، محمدباقر، (۱۴۰۳ق)، بحارالانوار، بیروت، دار احیاء التراث العربی، چاپ دوم.
۲۵. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، (۱۳۶۳)، ترجمه بحار الانوار، ترجمه موسوی همدانی، تهران، کتابخانه مسجد ولی عصر، چاپ اول.
۲۶. مجله جهان زن، (۱۳۸۹)، ش ۵، سال دوم.
۲۷. مرتضی، مطهری، (بی تا)، گفتارهای معنوی، تهران، صدرا.
۲۸. مکارم شیرازی، ناصر، (۱۳۷۴)، تفسیر نمونه، تهران، دار الکتب الاسلامیه، چاپ ۳۲.
۲۹. نراقی، ملامهدی، (بی تا)، جامع السعادات، قم، اسماعیلیان.
۳۰. الهامی نیا، علی اصغر، (۱۳۷۸)، اخلاق عملی، قم، اداره آموزشهای عقیدتی سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه، چاپ اول.
۳۱. الهامی نیا، علی اصغر، (۱۳۸۰)، اخلاق نظامی، قم، زمزم هدایت، چاپ اول.
۳۲. هیرو، دیپ، (۱۳۹۰)، طولانی ترین جنگ (رویارویی نظامی ایران و عراق): ترجمه علیرضا فرشچی، تهران، نشر مرز و بوم، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس.
۳۳. یوسفیان، نعمت الله، (۱۳۸۷)، اخلاق اسلامی، قم، اداره آموزشهای عقیدتی سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه، چاپ اول.

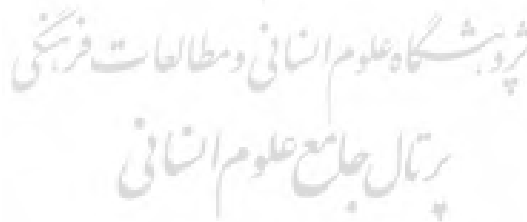
The Functions of True Faith from the Perspective of the Holy Quran and Its Role in the Victory of the Mujahideen in the Sacred Defense

Mohammad Ali Nazari Sarmazeh*^۳ Hassan Mohammadi^۴

Abstract

Islamic teachings, especially the Holy Quran, have emphasized the great importance of faith and have included many functions for it, such that a faithful life has many effects that can play a role in various aspects of individual and social life and social developments. One of the most important social developments in contemporary Iran is the defense of the Iranian nation against the Iraqi invasion of the country and the imposed war. Important factors have led to the victory of the country's warriors in this war. One of the most important of these factors is faith, which the authors try to examine, while examining its important effects and functions from the perspective of the Holy Quran, and its role in the victory of the Eight-Year War. Functions such as courage, sacrifice, trust, defense of values, etc. The innovation of the present study can be considered as observing the function of faith in the epic creations of the Holy Defense and its effects on the victories, martyrdom, and sacrifices of the Islamic warriors in the eight years of the Holy Defense, which is addressed in this article using a descriptive-analytical method.

Keywords: Holy Quran, Holy Defense, War, Faith, Victory.

^۳ Assistant Professor, Law Department, Shahrekord University; ma.nazari@sku.ac.ir

^۴ Head of Political Ideology, Najafabad City Police Command; m60nazari@gmail.com